

Rijnstraat 18-20-22, gemeente 's-Hertogenbosch

Kadastraal	: 's-Hertogenbosch D1063	Bouwjaar	: 1965-1966
Monumentnr.	: SOM0808	Architect	: David Zuiderhoek
Huidige functie	: bijeenkomstruimte en podium	Oorspronkelijke functie	: Gereformeerde kerk met woning en nevenruimten

Verbouwingen : ca. 2015
Archief : Gemeente 's-Hertogenbosch, afdeling Erfgoed
Datum document: 26 februari 2025

Boven: de kerk gezien vanaf de Rijnstraat, linksonder: een uitsnede uit de kadastrale kaart (met aanduiding object) en rechts: een luchtfoto (2025) van het perceel met de bebouwing.

Context

(Bouw)historie:

Aan de Rijnstraat, even ten zuiden van de rivier de Aa, staat de voormalige gereformeerde Wederkomstkerk. Het kerkgebouw is gelegen in de Aa-wijk, oostelijk van het oude stadscentrum. Architect David Zuiderhoek ontwierp hier een kerk in opdracht van de kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente van 's-Hertogenbosch.

Vanaf 1953 hield een bouwcommissie zich bezig met de voorbereidingen van de bouw van een nieuwe kerk. De financiering kwam tot stand door o.a. schenkingen van leden van de kerk, een bijdrage van Stichting Steun Kerkbouw (SSK) en een Rijkspremie. De Nederlands Hervormde Gemeente droeg ook bij, omdat zij voor één ochtenddienst gebruik mocht maken van de nieuwe kerk. De totale bouwkosten bedroegen 900.000 gulden. De bouw van de nieuwe kerk met een oecumenische grondslag vond plaats in de toen in aanleg zijnde Aa-wijk. Men verwierf een stuk grond tussen de Aa en de dan ook in aanleg zijnde Rijnstraat, op de hoek met de Merwedestraat. Architect David Zuiderhoek uit Baarn werd ingeschakeld om het ontwerp te maken. De bouwaanvraag werd ingediend op 16 maart 1965. Op 12 juni 1965 was de bouw zo ver gevorderd, dat tot de eerste steenlegging door ds. M. van der Sijs (1930-2002) en ds. J. Wessel kon worden overgegaan.

De kerk stond vanaf de oplevering tot begin jaren 1990 geheel vrij op de verder links van de kerk als groenstrook ingerichte grond tussen de Rijnstraat en de Aa. In 1991-92 werd op het naastgelegen perceel Rijnstraat 16 een school gebouwd.

In februari 2000 diende de Gereformeerde Gemeente een aanvraag in voor de bouw van een tijdelijke jeugdsoos achter de kosterswoning. Het bouwwerk is anno 2025 nog steeds aanwezig, maar valt buiten de bescherming.

In de loop der tijd is het voorterrein heringericht met parkeerplaatsen, waardoor de oorspronkelijke bestrating is verdwenen. In 2010 werd de huidige bestrating aangelegd. Het voorterrein draagt bij aan de

stedenbouwkundige opzet en beleving van de kerk.

Vanwege de uitmuntende akoestiek in de kerkzaal vonden er veel (orgel)concerten plaats in het gebouw. Tot 2018 stond het orgel Opus 642 van orgelbouwer Pels tegen de achterwand van het liturgisch centrum in de Wederkomstkerk. Het front was ontworpen in samenwerking met David Zuiderhoek. In 2018 werd het instrument met de kas verkocht aan een partij in Polen.

Op zondag 30 augustus 2015 is de laatste PKN viering in de kerk gehouden. Het gebouw werd overgenomen door de stichting Mens en Muziek Wederkomstkerk, die zich richt op muzikale en culturele activiteiten. Na de overname zijn verschillende zaken aan het gebouw gewijzigd. Catechisatielokaal 2 achterin de rechtervleugel werd ingericht als een tweede woning en de daarvoor gelegen predikantenkamer en catechisatielokaal 1 werden omgevormd tot één ruimte waar muziekoefeningen gehouden kunnen worden. Daarbij werd ook een toiletruimte ingebouwd. De vensters in de vleugels bezitten van oorsprong stalen ramen in houten kozijnen (vaker toegepast in de jaren 1960). De stichting heeft uit oogpunt van duurzaamheid in 2021 de kozijnen van de kosterswoning in de linkervleugel en alle kozijnen van de rechtervleugel vervangen door geïsoleerde kunststof kozijnen. Op de platte daken zijn zonnepanelen geplaatst.

Ligging:

De kerk werd gebouwd op een ruim perceel aan de Rijnstraat, aan de rivier de Aa, op de hoek met de Merwedelaan. De Rijnstraat vormt de centrale hoofdas van de Aa-wijk, die vanaf De Bossche Pad in het westen dwars door de wijk naar de Oosterplas loopt. De Merwedelaan ligt hier haaks op en verbindt de zuidelijke wijk Bazeldonk met een brug over de Zuid-Willemsvaart met de Aa-wijk, maar ook met een brug over de Aa bij de Wederkomstkerk met de Lagelandstraat en de noordelijke wijken. Het gebied westelijk van de Merwedelaan, waar zich ook de Wederkomstkerk bevindt, is hoofdzakelijk ingericht met grotere bouwvolumes met diverse functies en twee grote woonflats. De in grondvlak driehoekige strook tussen de Rijnstraat en de Aa bevat vier vrijstaande in

het groen gebouwde complexen, waarvan de kerk het oudste en meest oostelijk gelegen gebouw is. De kruising van de Merwedelaan en de Rijnstraat wordt gevormd door een rotonde in een open structuur, waardoor de kerk met de forse toren in combinatie met een groot voorplein vanuit het zuiden, maar ook door de ligging aan de oever van de Aa vanuit het noorden en westen het beeld domineert.

Voor de kerk ligt een vanuit de Rijnstraat toegankelijk parkeerterrein waarbij de parkeervakken links van de centrale, tot de entree van de kerk doorgezette oprijlaan, zijn uitgevoerd in een rode betontegel en de oprijlaan en rijstroken tussen de parkeervakken in een grijze betontegel. Vóór de vleugels en rond de parkeerplaats is gras aangelegd. Rond het perceel ligt, gescheiden van de Merwedelaan en de Rijnstraat een voetpad, begeleid door loofbomen. Aan de noordzijde van de kerk bevindt zich een openbare groenstrook met bomen en struiken en een met gras begroeid talud naar de rivier.

De Wederkomstkerk vanuit het zuidwesten, datering onbekend (Erfgoed 's-Hertogenbosch)

David Zuiderhoek

Architect David Zuiderhoek (Amsterdam, 26 november 1911 – Amersfoort, 5 oktober 1993) volgde in de jaren 1927-1937 opleidingen aan de Industrieschool voor Bouwkunde en aan de Bouwkunstacademie te Amsterdam. Zijn grootvader en oom waren aannemers die bij de bouw van het Amsterdamse Concertgebouw betrokken waren. Net als zijn vader leerde de jonge David het orgel te bespelen. Hij moest met zijn vader mee om in de zendingskapel aan de Zeedijk het orgel te bespelen ter begeleiding van de zang tijdens diensten, waar zijn vader voorganger was. Deze ervaring was bepalend voor zijn liefde voor

orgels en het orgelspel, en zijn streven om bij kerken te zoeken naar een goede akoestiek. Zuiderhoek werkte eerst als tekenaar bij het bureau van F.B. Jantzen in Amsterdam (1930-1935) en daarna bij architect F.A. Eschauzier te 's-Graveland. Hij werkte mee aan het Nederlands paviljoen op de Wereldtentoonstelling van 1937 in Parijs. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werkte hij bij Granpré Molière, Verhagen en Kok in Rotterdam, waar hij ervaring op deed in het stedenbouwkundig ontwerpen. Aan het eind van de oorlog ontwierp hij enige landhuisjes, die in 1947 als publicatie werden uitgegeven.

In 1945 werd hij benoemd tot stadsarchitect van Amersfoort en bleef dat tot begin 1956, waarna hij zich als zelfstandig architect vestigde in Baarn.

Van 1947 tot 1964 gaf hij les aan de Academie van Bouwkunst waar Onno Greinier en Piet Blom tot zijn leerlingen behoorden. Van 1973 tot de opheffing van zijn bureau in 1984 was hij geassocieerd met ir. Gerard A. van der Veen.

In Amersfoort, Apeldoorn en Rozendaal ontwierp hij verschillende wijken.

Als zelfstandig architect ontwierp hij onder andere de Zaagmolenbrug, de open Hofkerk en het hoofdkantoor van DHV in Amersfoort. In 's-Hertogenbosch is het Cementrum (gemeentelijk monument) in 1979 gebouwd naar een ontwerp van Zuiderhoek. De architect heeft een zeer groot oeuvre waaronder een twintigtal kerken.

Symboliek

Architect David Zuiderhoek verwerkte in zijn ontwerp een uitgebreide symboliek, door middel van herhaling van getallen met een Bijbelse betekenis, maar ook door kleuren en het idee van het gebouw als een eenheid van man, vrouw en kind.

Op verschillende plekken in het gebouw komen symbolische getallen terug, waaronder het getal 3 (van de Drie-eenheid) o.a. in de drievoudige entree van de kerkzaal en het drievoudige venster met glas-in-lood daarboven. Verder zijn er 3 klokken en het getal 6 (het getal van de mens) dat voorkomt in de plattegrond van de kerkzaal en de plattegrond van de klokkentoren. De kerkzaal wordt van de zijbeuken gescheiden door 3 openingen in de lange wanden.

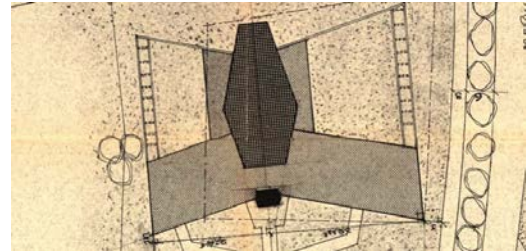
De Joodse kunstenaar Eva Sinke ontwierp het driedelige glas-in-lood raam met een abstracte voorstelling van het gesloten oog. David Zuiderhoek's dochter Hanneke leverde het ontwerp voor de glas-in-betonramen in de claustra het liturgisch centrum. Er zijn aan beide zijden 33 ramen, verwijzend naar de leeftijd die Jezus bereikte en de jaren van Koning David's regering over het Verenigd Koninkrijk Israël vanuit Jeruzalem. De 7 jaren waarin David daarvoor regeerde over Juda vanuit Hebron vinden we terug in de 7 vensteropeningen in de buitengevels van nevenruimten (zijbeuken). Vanuit de kerk had men zo zicht op de natuur, Gods Schepping.

Beschrijving

Hoofdropzet

Het centrale deel van het complex wordt gevormd door de hoge kerkzaal op een langgerekt uitgevoerde zeszijdige plattegrond, waarvan de zuidgevel met de entree en een groot venster en de daar tegenovergelegen blinde noordgevel (achterwand voormalig liturgisch centrum) aanmerkelijk smaller zijn dan de geknikt verlopende oost- en westgevels. Op deze oost- en westgevels sluit een eenlaags nevenruimte aan. Haaks op zuidelijke delen van oost- en westgevel bevinden zich brede eenlaags vleugels. Beide vleugels lopen tussen de kerkzaal en de ervoor geplaatste toren door als ontmoetingshal. De deels ingebouwde toren heeft ook een zeszijdige plattegrond, waarbij de oost- en westgevel tweezijdig zijn uitgevoerd. Aan de noordzijde van de kerkzaal sluiten haaks op de gevel, kort voor het liturgisch centrum, gemetselde muren aan. Deze omsluiten samen met de voorvleugels en de lage zijruimten aan de oost- en westzijde van de kerkzaal een trapeziumvormige tuin. Een tussen de voorvleugels en de achtermuren geplaatste pergola vormt de vierde omkadering van deze tuinen. Alle bouwdeelen bezitten een plat dak.

In de westelijke tuin staat parallel aan de pergola een in 2000 gebouwde tijdelijke jeugdsoos op een rechthoekige plattegrond, onder een met golfplaat gedekt zadeldak.

Dakenplan met in lichtgrijs de eenlaags delen, in donkergrijs de kerk en in zwart de toren. Bouwdossier 1965, Erfgoed 's-Hertogenbosch

Gevels

Voor het metselen van de knikken in de gevels/wanden en scherpe en stompe hoeken zijn op aanwijzing van architect Zuiderhoek speciale hoekstenen gefabriceerd. Alle stenen, inclusief de speciaal gevormde stenen zijn uitgevoerd als gele handvorm bakstenen. Het gevelwerk is in wild verband gemetseld met een platvolle geborstelde voeg.

Toren

Onder in de zuidgevel is een rechthoekige opening aanwezig, afgesloten met een steens hoge rollaag waarin zich verdiept geplaatst de deuren van de entree bevinden. De vlakke deuren bezitten een horizontale plaat met daarop in hoog reliëf de naam van de kerk (Wederkomst Kerk). In het bovenste deel van de toren bevinden zich aan elke zijde (aan de oostzijde en westzijde verdeeld over twee vlakken) drie verspringend aangebrachte galmgaten. De spleetvormige galmgaten bezitten vijf openingen met vier betonnen galmborden. De galmgaten worden links of rechts geflankeerd door een doorgestoken deel (wang) van het omhoekende gevelvlak dat de spreiding van het geluid van de klokken reguleert. Deze doorgestoken muurdelen bezitten een betonnen kraagsteen en betonnen afdekking. De gevels sluiten af met een betonnen daklijst.

De centrale entree in de toren (foto MAB, 2025)

De toren vanuit het oosten gezien (foto MAB, 2025)

Kerkzaal

De boven de lage voorbouw uitrijzende zuidgevel heeft drie door in grondvlak zeszijdige pijlers van elkaar gescheiden vensterstroken, met zes boven elkaar geplaatste ramen, gevuld met glas-in-lood. De pijlers zijn uitgevoerd in schoon metselwerk. Boven de vensters is een wit gepleisterd vlak aanwezig. De niet door aanbouwen afgedekte delen van de geknikt verlopende oost- en westgevels zijn grotendeels blind uitgevoerd. Alleen in de noordelijke delen van de oost- en westgevel is een hoge rechthoekige verticale vensterstrook (claustra) aanwezig. Iedere

strook is gevuld met 33 in drie rijen boven elkaar geplaatste betonnen bouwstenen met vullingen van gekleurd glas, ter verlichting van het voormalige liturgisch centrum. De smalle noordgevel is geheel blind uitgevoerd.

Westelijke gevel van de kerkzaal met de vensterstrook met 33 glas-in-betonstenen en rechts de tuinmuur (foto MAB, 2025)

Gevels zijbeuken kerkzaal

Op de oostgevel en westgevel van de kerkzaal sluit een zijbeuk/nevenruimte aan die een gevel aan tuinzijde heeft. De beide gevels hebben een doorgaande betonnen plint waarop een gevelbrede pui is geplaatst. Boven de vensterstrook een uit drie horizontale latten bestaand boeiboord met zinken daktrim.

De oostgevel van de kerkzaal en zijbeuk (foto MAB, 2025)

Gevels vleugels

De gevels van de beide voorvleugels bezitten aan de zuidzijde beide een blind gemetseld vlak en aan weerszijden daarvan gevelbrede puien met vensters. Boven de vensterstrook een uit drie horizontale latten bestaand boeiboord met zinken daktrim. De invulling van de gevelopeningen in de vleugels is nog oorspronkelijk, uitgezonderd de deuren en vensters van de kosterwoning

in de linkervleugel en de vensterstroken in de rechternvleugel. Deze zijn vervangen door kunststof exemplaren. De zijgevel van de rechternvleugel is blind en na schade door een aanrijding deels opnieuw opgemetseld.

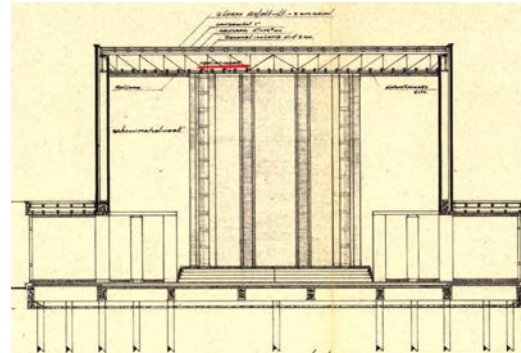
Voorgevel linkervleugel met links de kosterswoning (foto MAB, 2025)

Voorgevel rechternvleugel (foto MAB, 2025)

Constructies

De verschillende bouwdelen hebben een fundering van betonnen langs- en dwarsbalken op betonnen palen. De gemetselde gevels hebben een spouw. De kerkzaal heeft een dakconstructie met stalen tralieliggers waarop een houten balklaag met beschot en dakbedekking (oorspronkelijk twee lagen asfaltvilt). Plafondhangers aan de onderzijde van de tralieliggers dragen het houten schrotenplafond. De lage bouwdelen bezitten balklagen met dakbeschot op stalen H-balken als onderslagen. Ook hier plafonds aan plafondhangers, bestaande uit Redwood schrootjes in de ontvangsthal en zaal (voormalige jeugdkapel) en vrijdragende steengas plafonds met stuc in de woning en andere ruimten.

Dwarsdoorsnede van de kerkzaal met de constructies. Bouwdossier 1965, Erfgoed 's-Hertogenbosch

Interieur

Ontvangsthal en aansluitende vleugels

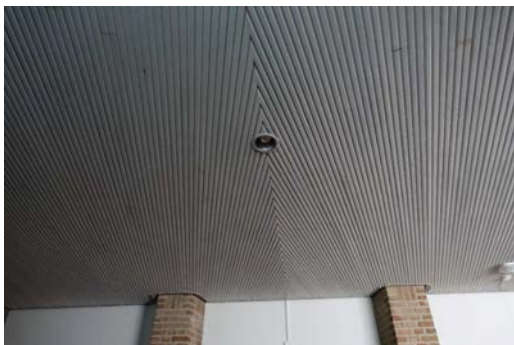
Achter de entree bevindt zich de ontvangsthal waar drie dubbele deuren naar de kerkzaal leiden. Links en rechts bevinden zich de overige ruimten. De kerk is voorzien van een vloer van veelhoekige kwartsietplaten. Het plafond van de ontvangsthal is uitgevoerd in (later) witgeschilderde Redwood-latjes die vanuit het hart naar twee zijden uitwaaiëren. Tussenwanden zijn uitgevoerd in schoon metselwerk. Op de hoek van de kerkzaal is een kunststenen blok ingemetseld met daarop een vergulde A en Ω (Alfa en Omega) en de datum juni 1966.

In de linkervleugel heeft de theaterzaal (oorspronkelijke jeugdkapel) nog het oorspronkelijke podium. De zaal heeft een plafond van stuc op steengas in het midden en aan weerszijden daarvan een lager plafond van Redwood-latjes, dat een zigzaggend verloop heeft. Boven de latjes is een lichtkoof. De vouwwand in deze ruimte behoort ook tot de oorspronkelijke opzet.

De rechternvleugel is gevuld met een lange gang waaraan diverse ruimten zijn gelegen. Van oorsprong bevonden zich hier functies als een keuken, consistoriekamer, kerkenraadkamer en catechisatielokalen. Tegen de noordelijke gangwand staat een vijftal oorspronkelijke houten wandkasten. In de installatieruimte is de bijzondere programmeerbare bediening van de klokken van de firma Petit en Fritsen geplaatst.

De gang in de rechtereuleug (foto MAB, 2025)

Het plafond van de ontvangsthal (foto MAB, 2025)

De theaterzaal gezien naar het westen met het podium (foto MAB, 2025)

Kerkzaal

De op een langgerekt zeshoekig grondplan opgetrokken kerkzaal heeft een vloer van onregelmatig gevormde kwartsietplaten. Aan de noordzijde bevindt zich het liturgisch centrum dat een verhoogde vloer (podium) heeft met vier traptreden, volledig uitgevoerd in travertin. In het liturgisch centrum zijn twee in grondvlak zeszijdige kolommen geplaatst. Ze zijn omkleed met schoon metselwerk, maar hebben een betonnen kern. De achterwand van het liturgisch centrum is blauwgrijs geverfd. Op deze achterwand sluiten links en rechts de hoge vensterstroken met de glas-in-betonstenen naar ontwerp van Hanneke Zuiderhoek (dochter van architect David Zuiderhoek) aan. Deze zijn voorzien van gekleurd glas in de scherfvormige openingen. Op het podium staat links nog de oorspronkelijke kansel in hout op een betonnen voet. Tussen de beide kolommen is na verwijdering van het orgel de lage houten zigzaggend verlopende wand geplaatst, die voorheen rechts van de kolom onder het orgel stond.

De lange geknikt verlopende zijwanden van de zaal zijn in het onderste deel uitgevoerd in schoon metselwerk in wild verband. Deze zone wordt aan beide zijden doorbroken door een brede opening naar de nevenruimten, die wordt opgevangen door een witgeschilderde betonnen balk en door twee betonnen kolommen in drie vakken is verdeeld. Het muurwerk boven deze zone is tot het plafond geheel voorzien van siermetselwerk in reliëf, bestaande uit rijen afwisselend uitspringende en terugliggende kruisvormen.

Boven de drie door bakstenen pijlers van elkaar gescheiden deuren in de zuidwand bevindt zich een fries met uitspringend een uitgerekt meanderpatroon, met daarboven een 6-vaks raam met glas-in-lood. Het heeft abstracte golvende vormen in blauwe, grijze, bruine, groene en paarse tinten en is een ontwerp van de Joodse kunstenares Eva Sinke.

De door David Zuiderhoek ontworpen banken hebben een stalen frame en poten, en een eikenhouten, vrijwel noestvrije leuning en zitting. Bijzonder is de oplossing van een uitschuifbaar deel aan de zijde van de middengang, waarmee een extra zitplaats kan worden gemaakt.

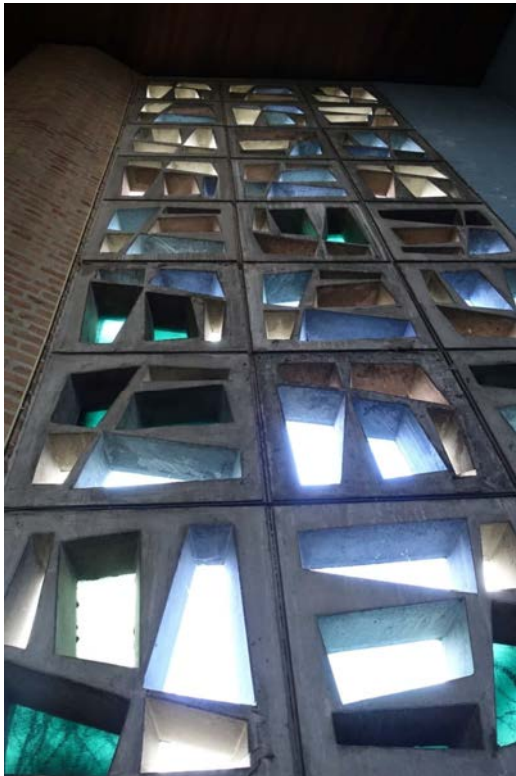
Het plafond van de kerkzaal is uitgevoerd in transparant gelakte Redwood latten.

De kerkzaal naar het noorden gezien (foto MAB, 2025)

Glas-in-loodraam naar ontwerp van Eva Sinke (foto MAB, 2025)

Het oostelijke raam met glas-in-betonramen naar ontwerp van Hanneke Zuiderhoek (foto MAB, 2025)

Siermetselwerk in de zijwand (foto MAB, 2025)

Uitschuifbare kerkbanken naar ontwerp van David Zuiderhoek (foto MAB, 2025)

Motivering voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst

1. Stedenbouwkundige waarden

De kerk is stedenbouwkundig van grote waarde vanwege de prominente situering in de vrije ruimte langs de hoofdas van de Aa-wijk, bij de kruising van twee hoofdwegen en aan de achterzijde grenzend aan de rivier de Aa. Architect David Zuiderhoek kon middels deze prominente vrijstaande situering het kerkgebouw duidelijk positioneren en voorzien van een kloke toren als focuspunt. Door de teruggeplaatste ligging ten opzichte van de Rijnstraat kon er een voorplein worden gemaakt met een as die leidt tot de monumentale entree in de centrale toren, tussen de gespreide zijvleugels als uitnodigend gebaar aan voorbijgangers en bezoekers om binnen te gaan. Het open voorplein is daarmee van stedenbouwkundig belang. Hoewel de kerk feitelijk aan de rand van de Aa-wijk staat en niet centraal in de wijk, past de positie van deze kerk in de voor naoorlogse wijken kenmerkende wijkgedachte.

2. Architectuurhistorische en kunsthistorische waarden

De Wederkomstkerk is een karakteristiek voorbeeld van een protestantse (gereformeerde) kerk uit de jaren '60 van de 20ste eeuw, de periode waarin het modernisme binnen de kerkenbouw de boventoon voerde. Kenmerkend voor het veelvuldig toegepaste modernisme van de kerkenbouw uit de late Wederopbouwperiode (op de grens van Post 65-architectuur) in ons land is de toepassing van een sober vormgegeven bouwmassa met naast de centrale hoge kerkzaal ook de nevenruimten met platte daken. De klokkentoren die als volume los is gehouden van de hoge kerkzaal, vormt een prominent onderdeel van de architectuur. De kerk kreeg een grote zaalruimte op een gerechte zeshoekige plattegrond in een sobere vormgeving, met een vlak plafond en een uitgekiende lichtinval via de hoge ramen met betonnen claustra (glas-in-beton) in het achterin gesitueerde liturgische centrum. Het ingetogen materiaalgebruik is een zeer bewuste keuze en draagt expliciet bij aan de sfeer in de kerk. Materialen, kunstwerken en meubilair dragen alle bij aan de waarde van het totaalwerk.

De kerk is van belang als onderdeel van het oeuvre van architect en stedenbouwer David Zuiderhoek, dat zich hoofdzakelijk uitstrekt over het midden en derde kwart van de 20ste eeuw.

Elementen als siermetselwerk in reliëf op de wanden, open aansluiting van nevenruimten, grote vensterstroken en uitzicht op de tuin, zijn kenmerkend voor zijn ontwerpen. Bijzonder is ook het gegeven dat Zuiderhoek op subtiële wijze symboliek en goddelijke getallen inzette in gevelopeningen en andere elementen. Verschillende architectonische elementen zijn ook functioneel in akoestische zin (siermetselwerk op de wanden, galmgaten).

Bouwhistorische waarden zijn gelegen in de voor die tijd moderne constructies (plattendakconstructie op tralieliggers, betonnen rooster met paalfundering) en het voor naoorlogse openbare gebouwen kenmerkende materiaalgebruik (vloeren van kwartsiet en travertin, gevels en binnenwanden in een handvorm baksteen, betonlateien en betonnen kolommen in het zicht, lattenplafonds, steengaas/stucplafonds, vensters met schokbetonnen claustra met gekleurde glasvulling, glas-in-lood ramen in de zuidgevel van de kerkzaal, de door Zuiderhoek ontworpen bijzonder geconstrueerde eiken kerkbanken, deuren in vlak fineer).

3. Cultuurhistorische waarden

De Wederkomstkerk is een goed voorbeeld van het denken over het vieren van de liturgie en het samenkomen van mensen binnen de geest van het geloof van de gereformeerde kerk na de Tweede Wereldoorlog. Op ingetogen maar duidelijke wijze laat het gebouw zien dat het een plek van samenkomst is, waarbij in de kerkzaal de aandacht naar het liturgisch centrum wordt getrokken. De verschillende ruimten voor ontmoeting binnen het gebouw zijn kenmerkend voor naoorlogse protestantse kerkcomplexen.

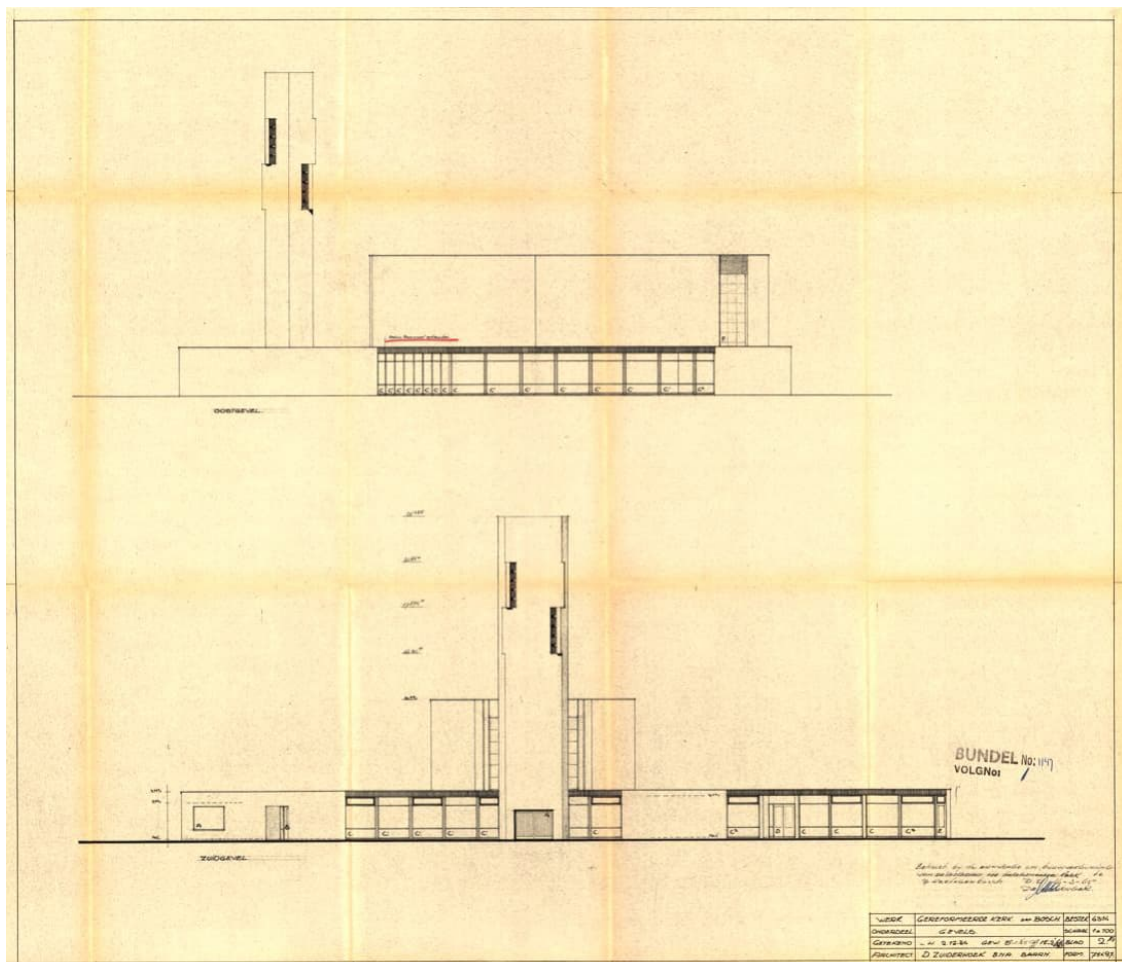
In het bij uitstek katholieke 's-Hertogenbosch heeft de gereformeerde kerk altijd een actieve gemeenschap gehad. Het monumentale kerkgebouw representeert niet alleen de aanwezigheid van de gereformeerde geloofsgemeenschap in 's-Hertogenbosch, maar fungeert ook als een open uitnodiging aan voorbijgangers om hier samen te komen. De Wederkomstkerk heeft ook een hoge herinneringswaarde vanwege de verbondenheid en gebeurtenissen die leden van de geloofsgemeenschap hier gedurende een periode van 50 jaar samen hebben beleefd.

4. Gaafheid en zeldzaamheid

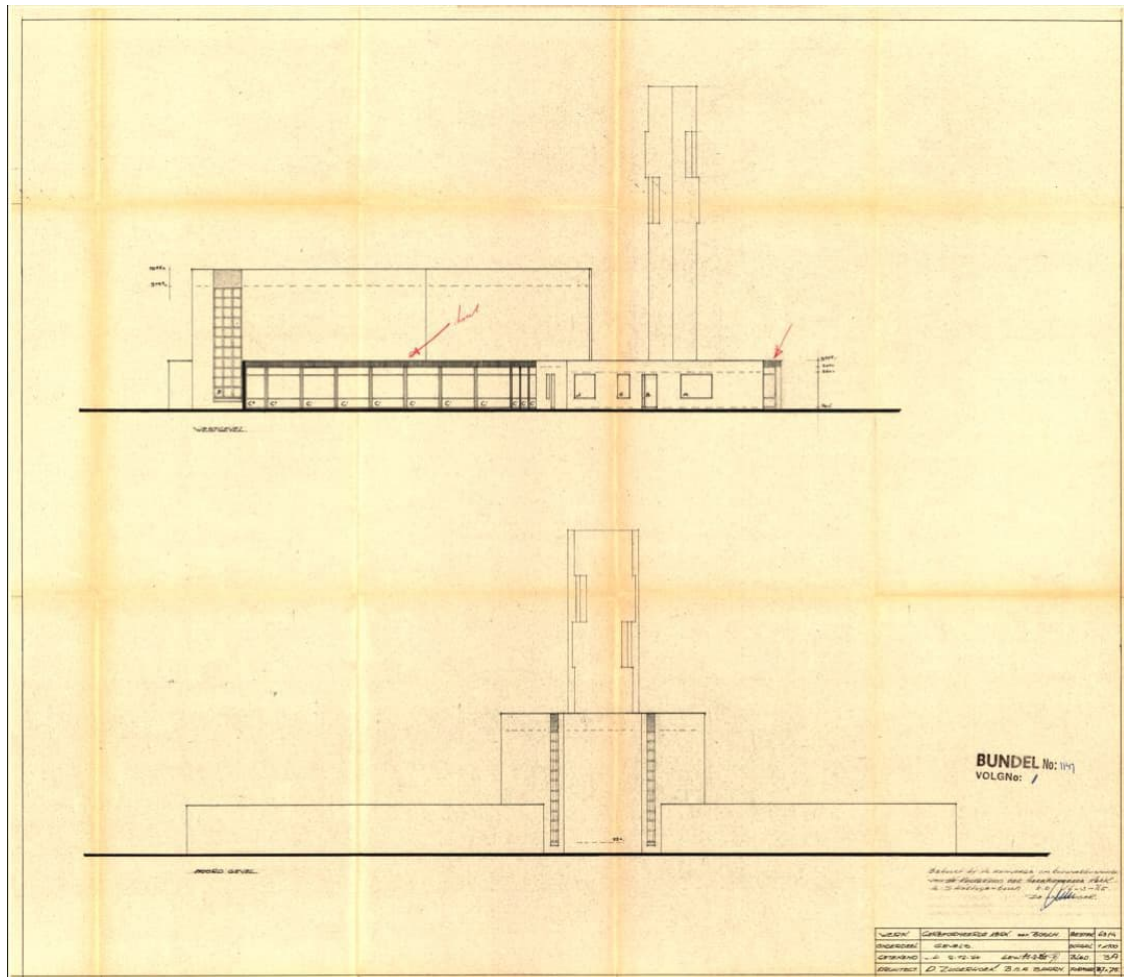
De Wederkomstkerk heeft een hoge mate van gaafheid. Het exterieur verkeert op de gewijzigde invulling van een aantal gevelopeningen na, in de oorspronkelijke

staat. Ook het interieur is nog goeddeels oorspronkelijk en zeer herkenbaar gebleven. Op het voorplein is de bestrating gewijzigd. Vanwege de architectuurhistorische en kunsthistorische waarden en de voormalige functie (gereformeerde kerk) is sprake van absolute zeldzaamheid binnen de gemeente 's-Hertogenbosch. Ook op landelijk niveau is een kerk met dergelijke bijzondere architectuurhistorische, kunsthistorische en cultuurhistorische kwaliteiten van grote zeldzaamheid.

Het object **Rijnstraat 20, de voormalige gereformeerde kerk, de Wederkomstkerk, met uitzondering van de jeugdsoos**, is op basis van bovenstaande criteria beschermenswaardig als gemeentelijk monument in de gemeente 's-Hertogenbosch.

Tekening rechterzijgevel en voorgevel van de nieuwe Gereformeerde kerk te 's-Hertogenbosch. Door David Zuiderhoek arch. BNA 2-12-1964/15-2-1965, behorend bij de aanvraag van 16-3-1965. Bouwarchief Bundel 1147 Blok 7, tekening 2A

Tekening linkerzijgevel en achtergevel van de nieuwe Gereformeerde kerk te 's-Hertogenbosch. Door David Zuiderhoek arch. BNA 2-12-1964/15-2-1965, behorend bij de aanvraag van 16-3-1965. Bouwarchief Bundel 1147 Blok 7, tekening 3A